

Život za komunismu nebyl pro mnoho lidí vůbec jednoduchý. To nelze popřít a myslím, že mimo komunistických funkcionářů, kteří měli výjimečné postavení, to nikdo ani nepopírá. Nicméně některé články píší lidé, kteří buď v té době nežili, což nelze mladé generaci vytknout – ale především – vůbec si nenastudovali, jak život běžného občana vypadal. A tak píšou naprosté nesmysly.

Nechci dobu totality zlehčovat, mnoho z nás ví, že se stály fronty takřka na všechno (pokud jste ale frontu stát chtěli a stálo vám to za to), ale že by lidé žili méně kulturně a více konzumním způsobem života, než v současné době, je naprostá nepravda.

Ted' nemluvím o tom, co jsme si mohli či nemohli koupit za plat stanovený státem, a co bylo v obchodech, i když i o tom bude trochu řeč. Mluvím především o životě duševním, o hodnotách, které se nedají měřit či spočítat penězi. K tomuto článku mě inspirovaly neustálé, jak se dnes říká, „hoaxy“ na toto téma. Poslední vyšel ve Víkendu dnes 24. února. Ráda potvrdím – či vyvrátím některá tvrzení uvedená v textu Poúnorové „novinky“ na str. 14-15. Nutno dodat, že jsem 60. léta prožila na venkově, kde jsme byli do jisté míry samozásobeni (chov slepic, husí, krůt, králíků, vepře, malé políčko s bramborami, zahrádka se zeleninou, ovocem), a od začátku 70. let jsem žila v Praze a vycházím pouze ze svých osobních zkušeností.

Fronty na všechno

Není to pravda, a to ani s tím toaletním papírem. Vždycky byl alespoň tzv. skládaný. Tropického ovoce jsme měli málo, v zimě byla jablka, hrušky a kořenová zelenina, zelí, kapusta a podobné druhy. V 70. letech byly po celou zimu již běžně pomeranče (kubánské) a grapefruity. Tak jsme prostě dětem nakrájeli jablko nebo nastrouhali mrkev. Popravdě, banány či mandarinky naší rodině nikdy nechyběly. Nejsou tak nezbytné, abychom se bez nich neobešli. A podívejme se, jak se to v současné době vrací, když výživoví poradci doporučují konzumovat to, co se v dané zemi a v daném ročním období urodilo nebo je k jídlu vhodné.

Také maso bylo v té době v pražských masnách vidět. Netvrdím, že byl velký výběr, „sháněla“ se například játra, telecí maso, z drůbeže byla jen kuřata nebo slepice. Na druhou stranu za rozumnou cenu se dala v podzimní sezóně koupit zvěřina, jejíž cena je dnes velmi vysoká. Skvělou pomůckou pro nás, zaměstnané matky, či malé domácnosti, byly prodejny polotovarů, kde jste koupili to, co dnes nenajdete ani v hypermarketech, a pokud ano, tak zmrazené: obalené řízky, obalené žampiony, papriky plněné masem, naložené steaky, španělské ptáčky – všechno v syrovém stavu, čerstvé a prodávané po kusech. Příprava večeře pak byla hračkou. V 80. letech již byly prodejny slušně zásobené a dlouhé fronty byly většinou na košíky u vchodu a u pultu s uzeninami.

Dehonestace žen

Autor píše, že komunistický režim nahnal v montérkách ženy do fabrik a jejich děti zavřel do jeslí. Je to hrozné zjednodušení a není to pravda. Autor to zřejmě nasál při sledování nějakého budovatelského filmu z 50. let. Ano, ženy pracovaly v továrnách, ale tam pracují i nyní, a že by jejich práce byla jednodušší a o děti měly postaráno jinde než v kolektivním zařízení, se říci nedá.

Ale ženy i v době totality pracovaly také v úřadech, jako učitelky, lékařky, vědkyně a v mnoha jiných profesích. Přitom mateřská dovolená byla a stále je jednou z nejdelších ve srovnání s jinými i vyspělejšími zeměmi. Takže to „nahnání do jeslí“ je naprostý nesmysl. Autor by se měl podívat, v kolika letech chodí i nyní do jeslí děti například ve Francii, od kdy mají anglické děti chůvy a ženy jdou do práce a podobně. Jesle nebyly a nejsou problémem „nahnání žen do výroby komunisty“, ale otázkou individuální volby (péče o dítě do vyššího věku místo kariéry či vyššího příjmu) a nutnosti (potřeba peněz, nezaostat v kariéře, nepřijít o výhodné pracovní místo) – a tento problém mnoho rodin zažívá i dnes, a nejen v Česku.

Zlodějny a úplatkářství

Jednoduše: byly, jsou a budou – a to v každé společnosti, právě tak, jako jsou slušní lidé a darebáci. Ostatně, stačí si projet historii jiných vyspělých demokracií a najít, kdy kdo odstoupil z veřejné funkce kvůli úplatkům a podobně. Prostě – nejedeme v tom sami a nelze to přičítat pouze komunistickému režimu. Spíš je nutné se divit, že to lidi trpí skoro 30 let po sametové revoluci, a to dokonce nejvyšším státním představitelům.

Položení základů xenofobie

Nevím, nemohu doložit, ale obecné tvrzení, že se Češi bojí všeho cizího, je podle mého názoru zavádějící a velmi zjednodušené. Pokud by tomu tak bylo, zřejmě by v téhle zemi nežilo tolik cizinců, nebylo zde tolik zahraničních firem atd. Pokud se snaží autor narazit na problematiku současné migrační vlny, tak to je podstatně složitější záležitost a nebojí se jen Češi.

Uniformita a šed'

Autor píše, že „většina z nás bydlela ve stejných panelácích se stejnými sektorovými stěnami a jezdila stejnou škodovkou nebo wartburgem.“ Není to pravda.

Většina lidí nikdy nebydlela v panelácích. Stačí se podívat na sčítání lidí, domů a bytů z roku 1970: v obcích do 999 obyvatel bydlelo 3 409 328 obyvatel, v obcích od 1000 do 1999 obyvatel bydlelo 1 994 615 lidí, v obcích od 2000 do 4999 obyvatel bydlelo 2 129 880 osob, to je z celkového počtu 14 344 987 obyvatel tehdejšího Československa 52,5 %. V těchto obcích byl podíl paneláků naprosto minimální, spíš se tomu říkalo „bytovky“ – jeden obytný dům o dvou či třech patrech pro ty, kteří neměli rodinný dům. Ke každému bytu byl většinou malý pozemek, zahrádka. K tomu je nutno připočíst bytový fond ve městech, který netvořily jen paneláky, ale

také staré bytové domy postavené v minulých staletích a za I. republiky a vilové čtvrti. Automobilů bylo samozřejmě málo, ale výčet „stejných škodovek a wartburgů“ je také trochu zjednodušený.

Snížení znalosti jazyků

Dle autora na úkor nepoužitelné, ale povinné ruštiny. Nechci bránit ruštinu, ale určitě použitelná byla, pokud se ji člověk naučil dobře, což platí o jakémkoli jazyku. Výuka jiných jazyků však byla možná i na naší venkovské základní škole (i když to byla jen němčina). V 70. letech se pak na středních školách běžně učily i jiné jazyky (na naší běžné střední ekonomické – dnes OA – to byly mimo ruštiny němčina, španělština, francouzština a angličtina, přičemž jsme mimo ruštiny maturovali z dalšího vybraného jazyka). Nehledě na to, že státní jazyková škola fungovala i za komunistů, jazyky bylo možné se učit také v polském institutu, francouzském institutu a podobných zařízeních či u soukromých učitelů. Dnes jsou samozřejmě možnosti nesrovnatelně větší, ale kdo chtěl, našel si je i tehdy a kdo nechce, nenaučí se jazyk ani nyní.

Bez známosti to nejde!

Autor míchá jablka s hruškami – plete dohromady svíčkovou, instalatéra, auto, zubaře či devizový příslib, jež nešly sehnat bez známostí. Známosti jsem nikdy neměla a šlo to, muselo to jít. Takže popořadě: na svíčkovou jste asi potřebovali známého řezníka, ale ona i tehdy nebyla právě levná, takže naše rodina se bez ní v klidu obešla, protože bychom na ní neměli. Auto bylo na „pořadník“ a čekání na něj trvalo dlouho, třeba rok, to je pravda. Pokud jste ale nechtěli auto hned, tak jste se jednou dočkali a nemuseli upláctet. Zubař byl součástí každého obvodního ústavu národního zdraví a nevím, proč by nešel sehnat bez známosti. Děti měly zubaře zadarmo a na preventivní prohlídky s nimi chodila škola, a to až do konce středního vzdělání. Když jsem potom přišla na polikliniku, mohla jsem si vybrat z několika „dveří“, na nichž byly cedulky „zubař“. Jejich kvalita se lišila, ale to je v současné době naprosto stejné. Devizový příslib jsem nikdy nesháněla, protože jsem neměla peníze na to někam jet, takže v tomto případě nemám osobní zkušenost.

Vnitřní emigrace

Vnitřní emigrací autor nazývá chatařství a kutilství a opět plete několik věcí dohromady. Chataření a chalupaření dodnes mnozí takto nazývají, ale ono je doloženo, že po II. světové válce, a zvláště v 50. letech, začala móda mít svůj dům a jezdit na venkov i v jiných zemích, kde nevládla totalita. U nás se to rozmohlo určitě více, protože nebylo tolik volnočasových aktivit, a především ubytovacích možností na venkově. Avšak – už za I. republiky byl dům na venkově či „letní byt“ velmi populární možností trávení volného času a dovolených. A kdyby to opravdu byla "vnitřní emigrace", nebylo by v současné době tolik lidí, kteří se chataření a chalupaření stále věnují. Osobně si myslím, že to je i otázka věku.

Co se týká kutilství, tak to patří spíše do kategorie nedostatkového zboží, než do kapitoly „vnitřní emigrace“.

Zánik špičkové gastronomie

Autor udává Romana Vaňka jako toho, kdo špičkovou gastronomii křísí. Nutno říci, že vzhledem k datu jeho narození (v době sametové revoluce mu bylo 20 let), nemá co křísit, protože gastronomii za totality prakticky nezažil.

Ale já ano. Pominu tzv. „čtyřky“, což jsou dnešní pivnice a nálevny, ale v Praze bylo dost pěkných restaurací a vináren, kde vařili velmi dobře a mohl se tam najíst člověk s běžným příjmem. Přitom v příjemném prostředí, kde personál nechodil v odraných džínech, trikách a sešmajdaných teniskách a zástěrách od sponzorů a byl k rozeznání od návštěvníků. Na stolech byly prostřené ubrusy, vyleštěné sklo a příbory. Nehrálo tam rádio s reklamami, ale slušná hudba, nebo dokonce hudba živá. I v běžné obědové hospodě bylo k obědu prostřeno – a i když byl v tomto typu zařízení příbor zamotán v ubrousku, stále to bylo hygieničtější, než když vám dnes v podniku, kde chtějí za jídlo 400 a více stovek, postaví na stůl jakýsi džbán a v něm naházené příbory. Na jídlo byly normy, které se dodržovaly a chodily kontroly, které to hlídaly. Ale samozřejmě nelze popřít, že i tenkrát, právě jako dnes a právě jako v jiných profesích (viz zubaři) byli kuchaři flinkové a kuchaři, kteří měli radost, když lidem chutná.

Sex + alkohol

Podle autora textu to byla jedna z mála náplní volného času, nepočítá-li „sledování bezduchých Dietlových seriálů a poslouchání kolovrátkové hudby Michala Davida.“

Sex je a byl populární vždy a všude, zvláště u mladé generace – a nevím, co je na tom špatného. Konzumace alkoholu se rok od roku zvyšuje. Osobně si myslím (zkušenost moje a vrstevníků), že se tehdy nepilo zdaleka tolik, jako dnes.

Lidé měli mnoho různých zájmů a trávili volný čas smysluplně, možná smysluplněji, než dnes. Autor textu by se divil, asi netuší, že jsme „národem Tyrše, Fügnera, ale také Smetany a Dvořáka“. Jen namátkou mohu uvést zájmové kurzy a aktivity: cvičení v různých formách od jógy po aerobik, jízda na kole, lyžování, bruslení, plavání, včetně kurzů plavání pro kojence, koncerty vážné hudby, opery, operety, divadla se skvělými herci nebo amatérská divadla, jimiž se bavila spousta lidí na venkově či v menších městech, sbírání čehokoli od filatelie po pohlednice, zahrádkaření, školy vaření, šití, dětská divadélka, karnevaly, plesy – a mohla bych jmenovat dál a dál.

Některé ze seriálů Jaroslava Dietla patří a ještě dlouho budou patřit k těm nejlepším, které se zde vytvořily (viz Nemocnice na kraji města, Synové a dcery Jakuba Skláře) a budou připomínat historii určité etapy naší společnosti. Když si odmyslíme tehdejší ideologii, dramaticky jsou stále mnohem lepší než mnoho seriálů dnešních tvůrců, nemluvě o „nekonečných seriálech“.

A mimo Michala Davida tu také zpívali například Karel Gott, Jiří Suchý, Michal Prokop, Hana Hegerová, Marta Kubišová, Petr Novák, Karel Kryl, Greenhorni s Janem Vyčítalem, Taxmeni a mnoho, mnoho dalších, z nichž jsme měli na výběr. To ještě neuvádím sólisty a umělce z oblasti opery a baletu, kteří byli na světové úrovni a mohli jsme je vidět a slyšet na jevištích našich divadel, Českou filharmonii a další a další.

Móda

K módě by mohli něco více říci povolanější. Ovšem že by se za dob totality nosily tesilové kalhoty místo džínů a „nevýrazné kostýmky“ místo šatů, o „účesech prý raději nemluvě“, je další naprostý nesmysl. Ani na Západě nenosili džíny všichni. Je to oblečení určité generace k určitému účelu. Takže ten zatracovaný tesil vždycky nosili bankovní a státní úředníci a další a další úředníci, dokud nebyly vynalezeny lepší materiály. Džíny jsme tu samozřejmě v běžných obchodech neměli, ale uměli jsme šít, takže jsme si dokázali ušít dobré a módní oblečení. Nebo si je nechat ušít – tenkrát bylo běžné využívat služeb švadleny a šaty na zakázku stály méně než v obchodě. Nevýrazný kostýmek jsem nikdy nenosila a kadeřnice dokázaly i tehdy podle obrázků udělat dobrý střih.

Závěrem

Určitě jsme neměli takové možnosti, jako na západ od našich hranic. To v žádném případě netvrdím a tvrdit nechci. Často jsme si museli pomáhat vlastními silami v získání toho, co se na Západě dalo koupit v obchodě – chlapi vyráběli sekačky z kočárků, my jsme si šily sukně a moderní kalhoty.

Ale: vše je v lidech. Kdo měl v sobě morálku, měl ji v sobě i za komunistů. Nepodváděl, neuplácel, hodně pracoval, staral se o svou rodinu, trávil volný čas smysluplně.

Nejdůležitější totiž nebylo, co jsme neměli v oblasti materiálních statků, ale co jsme měli v oblasti duchovního života – a to je a bude v každé společnosti a v každém režimu na člověku samotném, na jeho výchově a jeho morálce.

Myslím totiž, že zručnost komunistické éry v sobě měla něco mnohem hroznějšího, než to, v jakém autě jsme jezdili a co jsme si oblékali: snahu o vymytí mozků, o to, aby člověk se stal poslušným pracujícím robotem, který nebude mít žádné ambice, nebude chtít žádný majetek a bude dělat jen to, co se mu poručí.

Jindra Svitáková